

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ

Г-Н М. POIARES MADURO

представено на 9 септември 2008 година¹

1. Спорът, от който е породено настоящото преюдициално запитване, предпоставя на Съда възможност да уточни условията за субсидиарна закрила, предоставяна на гражданите на трети страни въз основа на статута на бежанец по силата на член 15 от Директива 2004/83/ЕО на Съвета от 29 април 2004 година относно минималните стандарти за признаването и правното положение на гражданите на трети страни или лицата без гражданство като бежанци или като лица, които по други причини се нуждаят от международна закрила, както и относно съдържанието на предоставената закрила² (наричана по-нататък „Директивата“). Начинът, по който е формулирано искането на запитващата юрисдикция, приканва общността съдия да проведе сравнително изследване на обхвата на общностната закрила в сравнение с предвидената в член 3 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, съставена в Рим на 4 ноември 1950 г. (наричана по-нататък „ЕКПЧ“). Този въпрос води до разглеждане на връзките между тези две правни системи — връзки, които не биха могли да бъдат пренебрегнати предвид целта за създаване на европейско пространство на закрила на основните права, каквото е правото на убежище. От още по-голяма важност дори е основният въпрос, който се откроява по това дело и който има за цел да определи каква е необходимата степен

на индивидуализация на реалната опасност, на която е изложено дадено лице, за да може да се ползва от субсидиарната закрила, предвидена в Директивата.

I — Фактите в главното производство, правната уредба и преюдициалните въпроси

2. Спорът, в рамките на който на Съда са поставени преюдициалните въпроси, възниква вследствие отказа на Staatssecretaris van Justitie по молбата на иракските граждани г-н и г-жа Elgafaji за издаване на разрешение за временно пребиваване в Нидерландия.

3. Staatssecretaris van Justitie, ответник в главното производство, мотивира решението си за отказ от 20 декември 2006 г., като преценява, че заявителите в главното производство не са доказали в достатъчна степен реалната опасност от тежки и лични посегателства, на която са изложени в страната си на произход. Той се

¹ — Език на оригиналния текст: френски.

² — ОВ L 304, стр. 12; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 7, стр. 52.

позовава по-специално на член 29, параграф 1, буква b) и d) от нидерландския Закон за чужденците от 2000 г. (Vreemdelingenwet 2000, наричан по-нататък „Vw 2000“) и на даденото му тълкуване.

4. Съгласно член 29, параграф 1, буква b) и d) от Vw 2000:

„Разрешение за временно пребиваване като посоченото в член 28 може да се предостави на чужденец:

[...]

b) който е установил, че съществуват основателни причини да се предполага, че в случай на експулсиране се излага на реална опасност да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унизително отнасяне или наказание;

[...]

d) чието завръщане в страната на произход според [Staatssecretaris van Justitie] би било особено трудно предвид преобладаващото там общо положение.“

5. В редакцията си в сила към 20 декември 2006 г., циркулярното писмо относно чужденците от 2000 г. (Vreemdelingendecret 2000, наричано по-нататък „Циркулярно писмо 2000“) предвижда в точка C 1/4.3.1:

„Член 29, параграф 1, буква b) от [Vw 2000] позволява разрешение за пребиваване да се предостави, ако чужденецът установи по задоволителен начин, че съществуват основателни мотиви да се приеме, че той се излага на реална опасност в случай на експулсиране да бъде подложен на изтезания, на нечовешко или унизително отнасяне или наказание“. В циркулярното писмо се уточнява, че тази разпоредба е изведена от член 3 от ЕКПЧ, според който „Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унизително отнасяне или наказание“. В този смисъл извеждането на лице в посока към страна, където то е изложено на реална опасност да бъде подложено на такова отнасяне, представлява нарушение на този член. Ако тази реална опасност е била установена или се установи, по принцип компетентните нидерландски власти издават разрешение за временно пребиваване (убежище).

6. Жалбоподателите считат, че са доказали реалната опасност, на която са изложени в случай на експулсиране към Ирак. В подкрепа на доводите си те изтъкват присъщото за тях фактическо положение. В този смисъл те посочват, че г-н Elgafaji, шиит по произход, е работил в продължение на около две години в Багдад като служител по сигурността за британската организация Janusian security, която осигу-

рява безопасността на превоза на персонала между „зелената зона“ и летището. Впрочем чичото на г-н Elgafaji, който е работел за същата организация, е бил обект на враждебни действия от страна на милиции, като в смъртния му акт е посочено, че смъртта му е настъпила вследствие на терористичен акт. Няколко дни по-късно на вратата на г-н и г-жа Elgafaji, неговата съпруга от сунитски произход, е закачено писмо, съдържащо заплахата „смърт на колаборационистите“. Вследствие на тези събития семейство Elgafaji е внесло молба за убежище в Нидерландия, където вече живеят бащата, майката и сестрите на г-н Elgafaji.

всяко лице без гражданство, което не отговаря на условията за бежанец, но за което има сериозни и потвърдени основания да се смята, че ако бъде изпратено обратно в страната си на произход, или в случай на лице без гражданство — в страната на обичайното си пребиваване, би било изложено на реална опасност от тежки посегателства, така както те са определени в член 15 [...]“.

10. А „[т]ежките посегателства“ съгласно член 15 са:

7. Staatssecretaris van Justitie обаче приема, че документите, представени от жалбоподателите в главното производство, и още повече липсата на официални документи, не са достатъчни да докажат заплахата, на която са изложени в случай на експулсиране към страната им на произход, така че тяхното положение не попада в приложното поле на член 29, параграф 1, букви b) и d) от Vw 2000.

8. Молителите оспорват това решение, като се позовават на благоприятната разпоредба на член 15, буква в) във връзка с член 2, буква д) от Директивата.

9. В действителност, член 2, буква д) от Директивата определя лицата, които могат да търсят субсидиарна закрила, като „всеки гражданин на трета страна или

„а) смъртното наказание или екзекуцията, или

б) изтезанието или нечовешкото или унижителното отнасяне или наказание, наложени на молител в страната му на произход, или

в) тежки и лични заплахи срещу живота или личността на цивилно лице поради безогледно насилие в случай на въоръжен вътрешен или международен конфликт.“

11. Жалбоподателите посочват, че член 29, параграф 1, буква б) от Vw 2000 обхваща единствено хипотезата на член 15, буква б), чийто текст е възпроизведен почти буквално. Тъй като считат, че заплахата, посочена в член 15, буква в), е различна от предходните и те попадат в тази хипотеза, те би трябвало или поне биха могли въз основа на това да получат благоприятно разрешение на искането си за убежище.

12. Staatssecretaris van Justitie отхвърля този довод. Според Staatssecretaris van Justitie тежестта на доказване е еднаква, независимо дали става въпрос за закрилата, предоставена по силата на член 15, буква б) от Директивата, или за закрилата по член 15, буква в). Както изтъква ответникът, подобно на член 29, параграф 1, буква б) от Vw 2000, тези два члена изискват от лицата, търсещи убежище, да докажат в достатъчна степен опасността от тежки и лични посегателства, ако се завърнат в страната си на произход. Ето защо, тъй като не са привели такова доказателство в рамките на член 29, параграф 1, буква б) от Vw 2000, те не биха могли да се възползват ефективно от член 15, буква в) от Директивата, която изисква подобно доказване.

13. Вследствие на това решение жалбоподателите внасят жалба в Rechtbank (Нидерландия). Тази юрисдикция развива друго тълкуване на съответните разпоредби от Директивата. По-специално националният съдия приема, че високата степен на индивидуализация на заплахата, която изисква член 15, буква б) от Директивата и оспорената национална разпоредба, се изисквала в по-малка степен

в хипотезата на член 15, буква в) от Директивата, който отчита наличието на въоръжен конфликт в държавата на произход. По този начин доказването на наличието на тежка и лична заплаха, надвиснала над жалбоподателя, можело да се приведе по-удачно в рамките на прилагането на член 15, буква в) от Директивата в сравнение с член 15, буква б) от нея. Вследствие на това Rechtbank отменя решенията от 20 декември 2006 г., с които е отказано предоставянето на субсидиарна закрила, доколкото доказателствената тежест, изисквана в рамките на член 15, буква в) от Директивата, е приравнена с изискваната при прилагането на член 15, буква б), възпроизведен в член 29, параграф 1, буква б) от Vw 2000. Според тази юрисдикция нидерландският министър на правосъдието би следвало да провери дали не са налице основания на молите-лите да се предостави разрешение за временно пребиваване на основание член 29, параграф 1, буква d) от Vw 2000 поради тежки посегателства, посочени в член 15, буква в) от Директивата.

14. Запитващата юрисдикция Nederlandse Raad van State, сезирана по апелативен ред, излага затрудненията си при тълкуването на относимите разпоредби от Директивата, посочени в становищата на ответника и първоинстанционната юрисдикция. Нещо повече към 20 декември 2006 г., когато са внесени молбите на г-н и г-жа Elgafaji, член 15, буква в) от Директивата не е транспониран в нидерландското законодателство. Ето защо, за да прецени дали е било необходимо такова транспониране, Raad van State решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Трябва ли член 15, [...] буква в) от Директивата [...] да се тълкува в смисъл, че тази разпоредба предоставя закрила само в ситуация, към която се прилага член 3 от [ЕКПЧ], както е тълкуван в практиката на Европейския съд за правата на човека [„ЕСПЧ“], или в смисъл, че първата разпоредба предоставя допълнителна или различна закрила в сравнение с член 3 от [ЕКПЧ]?

2) Ако член 15, [...] буква в) от Директивата предоставя допълнителна или различна закрила в сравнение с член 3 от [ЕКПЧ], какви са в този случай критериите, за да се прецени дали лице, което твърди, че може да претендира статут на субсидиарна закрила, е изложено на реална опасност от тежки и лични заплахи поради безогледно насилие като посочените в член 15, [...] буква в) във връзка с член 2, [...] буква д) от Директивата?“

II — Правен анализ

15. С първия въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да бъде установено дали член 15, буква в) предлага на лицата, търсещи убежище, допълнителна закрила или просто еквивалентна на предоставената от член 3 от ЕКПЧ. Вторият въпрос цели да бъдат определени критериите, с които се обосновава предоставянето на субсидиарната закрила.

16. С други думи от Съда се иска да се произнесе по обхвата на закрилата, предоставена от член 15, буква в) от Директивата, сравнен с този по член 3 от ЕКПЧ. Становищата на страните засягат предимно този въпрос. Те обаче свидетелстват преди всичко за разликите между държавите членки по отношение на тълкуването на член 3 и съдебната практика на Европейския съд по правата на човека, която произтича от тях. Тези противопоставяния се илюстрират от обстоятелството, че дори измежду държавите членки, които приемат, че член 15, буква в) от Директивата не осигурява допълнителна закрила спрямо предоставената от ЕКПЧ, някои приемат, че с оглед практиката на Съда в Страсбург закрилата, предоставена от Конвенцията, се простира спрямо хипотези, които пък други държави членки опитват да изключат от приложното поле на Директивата, като приемат именно, че субсидиарната закрила, предоставена от Директивата, е ограничена именно до тази, която може да се получи на основание ЕКПЧ.

17. Тези разногласия относно обхвата на член 3 от ЕКПЧ не могат да прикрият същината на спора, който в действителност е за обхвата на закрилата, която следва да бъде предоставена на лицата, търсещи убежище въз основа на общностното право. Ето защо преди същинския правен анализ на закрилата, предоставяна от общностното право на лицата, търсещи убежище, изглежда уместно предвид становищата на страните да се спрем на противоречията, произтичащи от тълкуването и отчитането на член 3 от ЕКПЧ за целите на отговора на поставените преюдициални въпроси.

А — Уточнения относно обхвата и прилагането на член 3 от ЕКПЧ в рамките на отговора до запитващата юрисдикция

18. Освен сравняване на съответното приложно поле на член 3 от ЕКПЧ и член 15 от Директивата от Съда главно и по същество е поискано да се произнесе дали закрилата, предоставяна по силата на Директивата, обхваща единствено ситуации, в които лицето може да бъде жертва на особено тежко нарушение на основните му права вследствие специфични или присъщи за него условия, или тази закрила обхваща и ситуациите, когато дадено лице може да бъде изложено на подобна опасност в общ контекст на безогледно насилие?

19. Моето убеждение е, че отговорът на този въпрос не може да се изведе от член 3 от ЕКПЧ, а следва да се потърси главно през призмата на член 15, буква в) от Директивата. В действителност общностните разпоредби, каквито и да са те, получават автономно тълкуване, което следователно не може да се променя съобразно или в зависимост от развитието в практиката на Европейския съд по правата на човека.

20. Следва също да добавим, че тълкуването на Конвенцията от Съда в Страсбург е динамично и еволюира. По повод динамичното тълкуване следва да бъде подчертано, че тълкуването на член 3 от ЕКПЧ не е било едностранно и Европейският съд по правата на човека понастоящем дава по-широко съдържание, а следователно и по-

широк обхват на този член³. Нещо повече тълкуването на този текст трябва да еволюира и следователно не би трябвало да се счита установено завинаги. Предвид това общностната юрисдикция няма право да определя преобладаващото тълкуване на член 3 от Конвенцията.

21. Също така не би могло да се пренебрегне значението, което ЕКПЧ може да придаде на тълкуването на разглежданите от нас общностни разпоредби. Целта, която си поставя Директивата, е да развие основното право на убежище, като следва от общите принципи на общностното право, които на свой ред произлизат от общите за държавите членки и ЕКПЧ конституционни традиции, които впрочем са възпроизведени в Хартата на основните права на Европейския съюз, прогласена в Ница на 7 декември 2000 г. (ОВ С 364, стр. 1)⁴. Както в този смисъл подчертах в предходно дело, „макар сама по себе си да не е достатъчна да породи права, на които частноправните субекти могат пряко да се позовават, тази харта все пак не е лишена от действие като критерий за тълкуване на актовете за защита на правата, посочени в член 6, параграф 2 ЕС. От тази гледна точка хартата може да има двойна функция. На първо място, тя може да създаде презумпция за съществуването на право, което тогава ще трябва да получи потвърждение за съществуването си или

3 — Вж. по-специално Решение на ЕСПЧ от 30 октомври 1991 г. по дело *Vilvarajah* и др. срещу Обединеното кралство (Жалби № 13163/87, 13164/87, 13165/87, 13447/87, 13448/87, точка 37), както и Решение на ЕСПЧ от 11 януари 2007 г. по дело *Salah Sheekh* срещу Нидерландия (Жалба № 1948/04, точка 148).

4 — Десетото съображение от Директивата не пропуска да припомни в това отношение, че „Настоящата директива защита основните права, както и признатите принципи, по-конкретно в Хартата на основните права на Европейския съюз. По-специално настоящата директива има за цел да гарантира пълното зачитане на човешкото достойнство и правото на убежище на търсещите убежище и на придружаващите ги членове на тяхното семейство“.

в общите конституционни традиции на държавите членки, или в разпоредбите на ЕКПЧ. На второ място, когато дадено право бъде определено като основно право, защитавано от общностния правен ред, Хартата предоставя особено полезен инструмент за определяне на съдържанието, на приложното поле и на значението, което следва да се даде на това право⁵.

е важно всяка съществуваща система за защита, като запазва своята независимост, да се стреми да разбере как другите системи тълкуват и развиват същите основни права, за да може не само да сведе до минимум опасностите от сблъсквания, но и да се включи в процес на неформално изграждане на европейско пространство на защита на основните права. Така създаденото европейско пространство ще бъде до голяма степен резултат от индивидуалния принос на различните системи за защита, съществуващи на европейско равнище.

22. В това отношение ЕКПЧ се възпроизвежда в общностната съдебна практика по две основни причини. На първо място, тъй като задължението, поето към Конвенцията от всяка държава членка, утвърждава статута на тези права, отговарящи на общи за държавите членки ценности, като вследствие на това те желаят непременно да ги защитят и да ги възпроизведат в рамките на Европейския съюз. На следващо място, защитата на основните права в общностния правен ред съществува успоредно с други европейски системи за защита на основните права. Те включват както развити в рамките на националния правен ред основни права, така и тези, произтичащи от Европейската конвенция за правата на човека. Ясно е, че всеки от тези механизми за защита преследва специфични цели и механизмите са създадени на основата на присъщи за всеки от тях правни актове, но понякога те се прилагат спрямо едни и същи фактически обстоятелства. При това положение

23. Ето защо, въпреки че практиката на Съда в Страсбург не е задължителен източник за тълкуване на общностните основни права, тя е отправна точка за определяне на съдържанието и обхвата на тези права в рамките на Европейския съюз. Нещо повече отчитането ѝ е необходимо, за да се гарантира, че Съюзът, основан върху принципа на зачитане на правата на човека и основните свободи⁶, ще допринесе за разширяване на защитата на тези права в европейското пространство. В това отношение е напълно естествено, че след като признава, че „съдържа права, съответстващи на права, гарантирани от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, [че] техният

5 — Точка 48 от Заключението, представено към Решение от 26 юни 2007 г. по дело *Ordre des barreaux francophones et germanophone* и др. (C-305/05, Сборник, стр. I-5305).

6 — Вж. член 6, параграфи 1 и 2 ДЕС.

смисъл и обхват са същите като дадените им в посочената конвенция“⁷, Хартата на основните права добавя, че „[т]ази разпоредба не пречи правото на Съюза да предоставя по-широка защита“⁸.

24. Предвид всички тези съображения е важно да се уточни, че не става дума толкова да се определи дали субсидиарната закрила, предвидена от Директивата, е повече или по-малко идентична с предоставената въз основа на Конвенцията, колкото да се определи общностното ѝ съдържание, като тази цел не изключва по никакъв начин отчитането на съдебната практика по прилагането на ЕКПЧ.

Б — Тълкуването на член 15, буква в) от Директивата

25. Тълкуването не е лесно занимание и отваря широко място за спорове, поради което то в крайна сметка се разглежда като изкуство, като херменевтика. Въпреки това рядко се случва въз основа на до голяма степен подобни доводи, основани на едно и също построение, все пак да се достигне до противоположен резултат, вследствие на което се налага преглед на самата методология на тълкуването.

⁷ — Член 52, параграф 3 от Хартата. Ще посоча също, че член 18 от Хартата прогласява и потвърждава правото на убежище.

⁸ — Пак там.

1. Противоположно тълкуване въз основа на подобни доводи

26. Смайващо е, че съображения 25 и 26 от Директивата се използват последователно от страните в подкрепа на диаметрално противоположни тълкувания на член 15, буква в). В този смисъл според едно от теченията от тези съображения следвало, че изискването на индивидуална връзка между безогледното насилие и заплахата за живота или личността на дадено цивилно лице предполага молителят да докаже, че е визиран поради негови присъщи характеристики, докато съгласно второто течение тези съображения се стремят да отделят изискваната индивидуална връзка. В допълнение някои, не непременно тези, които считат, че изискваната индивидуална връзка от гледна точка на член 15, буква в) от Директивата следва да бъде по-слаба в сравнение с изискваната при прилагане на член 3 от ЕКПЧ, намират, че член 15, буква в) представлява закрила, допълнителна спрямо член 3 от ЕКПЧ, а други я считат за равностойна.

27. В този смисъл съображение 25, според което „[...] Тези критерии [на които трябва да отговарят търсещите международна закрила, за да могат да кандидатстват за субсидиарна закрила] би трябвало да бъдат определени на основата на международните задължения, произтичащи от актовете за правата на човека и вече съществуващите практики в държавите членки“, се изтъква в подкрепа на прочит на член 15, буква в), чувствително различен при двете основни групи доводи. В този смисъл от това съображение нидерландското правителство и Обединеното кралство достигат до извода, че член 15 от

Директивата, и по-специално буква в) от него, са заимствани от член 3 от ЕКПЧ, съдебната практика по който свидетелства според тези две държави, че е налице изискване за силна индивидуална връзка⁹. Ето защо те считат, че по силата на това съображение общностният законодател най-малкото не е възнамерявал да натовари държавите членки с нови задължения, които да предлагат по-широка закрила на лицата от трети страни в областта на правото на убежище. С това те пренебрегват, дори заобикалят препратката в съображение 25 към останалите международни и европейски актове за защита на правата на човека, както и към съществуващата практика в рамките на държавите членки. Впрочем държавите са приели твърде различни системи за защита, но липсата на еднаквост не трябва да води до отричане на тълкувателната им стойност. В този смисъл обстоятелството, че някои държави са предвидили във вътрешния си правен ред по-висока защита от предоставената по силата на член 3 от ЕКПЧ, не може да бъде пренебрегнато¹⁰. Шведското правителство изтъква точно в този смисъл препратката в съображение 25 към съществуващите практики на държавите членки, за да направи извода, че защитата, уредена в член 15, буква в), е именно допълнение към предвидената в член 15, букви а) и б). Тя представлявала допълнителна закрила към вече гарантираната от ЕКПЧ, и по-специално от нейния член 3, който впрочем е възпроизведен буквално в член 15, буква б) от Директивата.

28. Също независимо от това, че едните и другите страни се позовават на съображение 26 от Директивата, според което „[о]пасностите, на които изобщо е изложено населението или част от населението на една страна, обикновено не представляват сами по себе си индивидуални заплахи, които могат да бъдат квалифицирани като тежки посегателства“ в подкрепа на тълкуването на член 15, буква в), те все пак извеждат от тази разпоредба противоположно тълкуване. В този смисъл за повечето от страните това съображение задължително налага на лицето, търсещо убежище, да докаже съществуването на индивидуална връзка, като приемат по принцип чрез позоваване на термина „обикновено“, че опасността, на която изобщо е изложено населението или част от населението на една страна, не представлява индивидуална заплаха. Оттам следва, че Директивата не си поставя за цел да обхване ситуациите на безогледно насилие по член 15, буква в) от текста. При тези условия само доказването на заплаха за лицето, търсещо убежище, поради негови присъщи характеристики, би могло да оправдае предоставянето на субсидиарна закрила. Обратно, Република Италия приема, че думата „обикновено“ предполага, че при други обстоятелства, т.е. изключителни обстоятелства, които излизат от рамките на „обикновените“, опасността, на която изобщо е изложено населението или част от населението, би могла да се квалифицира като „индивидуална заплаха“. Ако продължим по-нататък, съгласно това тълкуване изключителните обстоятелства са уредените в член 15, буква в) от Директивата.

9 — Вж. решение на ЕСПЧ по дело Vilvarajah и др. срещу Обединеното кралство, посочено по-горе, решение на ЕСПЧ по дело Salah Sheekh срещу Нидерландия, посочено по-горе, и решение от 28 февруари 2008 г. по дело Saadi/Италия (Жалба № 37201/06).

10 — Вж. по-специално изследването на ВКБООН Asylum in the European Union. A study of the implementation of the Qualification directive, ноември 2007 г., www.unhcr.org.

29. По същия начин и генезисът на Директивата, според това дали се набляга на изричното въвеждане на изискването за

индивидуална заплаха след първоначалното предложение на Комисията на Европейските общности или на желанието да се възприеме най-доброто от националните системи за закрила, би могъл да се изтъкне в подкрепа на едното или другото тълкуване.

30. В заключение следва да се приеме, че самият текст на член 15, буква в) от Директивата поставя при равни условия двете течения в тълкуването. Равният старт въпреки това не би могъл да попречи да се достигне до тълкуване, което да гарантира основното право на убежище.

2. Методология на тълкуването

31. Трябва впрочем да признаем, че при това положение тълкуващият неизбежно достига до опит да сближи непримирими на пръв поглед понятия. Ето защо той следва да се ръководи в тази си дейност от основната цел на посочената правна уредба. С други думи той трябва да достигне до тълкуване, което едновременно признава, че член 15, буква в) е преди всичко неразривно свързан с понятието „безогледно насилие“, но и отчита изискването за индивидуална заплаха¹¹.

32. Поради това според мен тълкуването, според което член 15, буква в) обхваща всякаква ситуация на безогледно насилие, би пренебрегнало това двойно тълкувателно условие, както и тълкуването, според което понятието за „индивидуална заплаха“ съответства на заплаха, насочена срещу определено лице (или обществената група, към която то принадлежи) поради особени или специфични спрямо него обстоятелства, би противоречало на член 15, буква в), който точно и дори изрично предвижда да бъде прилаган в ситуациите на безогледно насилие¹². Предвид тези съображения би било непоследователно да се приеме, както някои от държавите членки, че член 15, буква в) не предоставя допълнителна закрила спрямо предвидената в член 15, буква а) и член 15, буква б). Как наистина да се прецени, че член 15, буква в) има за цел само да поясни възможността за субсидиарна закрила, определена в хипотезите на букви а) и б), в ситуациите, когато има и безогледно насилие, ако букви а) и б) се прилагат на общо основание и независимо от такъв контекст на безогледно насилие. В действителност би било абсурдно да се предвиди нарочна норма за поясняване на закрилата, предоставена от дадена обща норма, като се уточнява, че тя се прилага и в хипотезите, в които закрилата би била още по-необходима.

33. В действителност, както вече бе подчертано, тълкуването на член 15, буква в) предполага да бъде свързано с основната цел на Директивата и на

11 — Някои автори изказват съжаление за двусмислеността на член 15, в който им изглеждат непримирими понятията за безогледно насилие и индивидуална заплаха, вж. по-специално McAdam, J., *Complementary Protection in International Refugee Law*, p. 70.

12 — Вж. в този смисъл и становището на Комисията, която изтъква, че „[д]обавената стойност на условието по точка в) спрямо това по точка б) [на член 15] се състои обаче в обстоятелството, че тази [индивидуална] връзка не предполага да става дума за специфични форми на насилие, насочени така да се каже „поименно“ срещу засегнатото лице, а предполага личната заплаха да може да се изведе от съвкупността от факти“.

основното право на убежище. Преследваната от тази разпоредба цел е да бъде предоставена международна закрила на лице, поставено в положение, в което е застрашено от нарушаване на едно от най-основните му права (например правото му на живот, правото да не бъде подлагано на изтезания...) Ето защо въведеният с Директивата критерий за получаване както на статут на бежанец, така и на субсидиарна закрила, следва да се възприема като инструмент, който позволява да бъде преценена вероятността от настъпване на тази опасност и от нарушаването на основните права. При това положение важността и естеството на изискваната индивидуална връзка за получаване на субсидиарната закрила следва да бъдат преценявани от тази гледна точка.

34. Изискването за индивидуална връзка клони в действителност към установяването на презумпция, съгласно която лицето, визирано поради специфични за него причини или защото принадлежи към определена група, се намира в особена опасност от нарушаване на основните му права. Нещо повече неразривно свързаната и съответно присъща на тази индивидуализация или на принадлежността към дадена обществена група дискриминация утежнява нарушението на основните права. Ето защо трудно може да се отрече, че по тази логика биха могли да съществуват обстоятелства, при които дори при отсъствие на всякаква дискриминация може да се стигне до съществено нарушение на основните права. Последната хипотеза препраща към ситуациите, които член 15, и по-специално член 15, буква в) се стремят да обхванат, а именно — положенията на безогледно насилие, чиято тежест е такава, че в дадения случай за всяко лице в обсега на това насилие може да има опасност от тежки посегателства срещу личността или

живота му. Тази опасност, ако трябва да бъде степенувана, е равностойна в действителност на опасността, на която са подложени лицата, които могат да претендират за статут на бежанец или прилагането на член 15, букви а) или б).

35. От тази гледна точка е напълно оправдано условието заплахата да е „индивидуална“. Това изискване подчертава обстоятелството, че безогледното насилие трябва да бъде такова, че непременно да представлява вероятна и сериозна заплахата за лицето, търсещо убежище. Голямо значение придобива разграничаването между високата степен на индивидуалната опасност и на опасността вследствие на индивидуалните характеристики. В действителност, дори дадено лице да не е визирано поради присъщи му характеристики, то е не по-малко лично засегнато, когато безогледното насилие увеличава съществено опасността от тежки посегателства срещу живота или личността му, с други думи срещу основните му права.

36. За да се отговори по-конкретно на втория поставен въпрос, и по-специално от гледна точка на тежестта на доказване за търсещото убежище лице, следва да се отбележи, че тежестта на доказване с оглед изискването за индивидуална връзка е със сигурност по-ниска за застрашеното лице съгласно член 15, буква в), отколкото от гледна точка на член 15, букви а) и б). Въпреки това доказателствената тежест ще бъде по-голяма по отношение на доказването на безогледно насилие — насилие, което трябва да бъде всеобщо (в смисъл недискриминационно) и с такава тежест,

която да създаде основателно предположение, че даденото лице е негова цел. При прочит на съображение 26 от Директивата си припомняме всъщност, че това насилие надхвърля опасностите, на които изобщо е изложено населението или част от населението на дадена страна.

37. Тези два аспекта могат в действителност да са тясно свързани: колкото лицето е индивидуално по-засегнато (например поради принадлежността си към определена обществена група), по-малка ще е необходимостта да доказва, че е подложено в своята страна или на част от нейната територия на безогледно насилие с такава тежест, че е налице сериозна опасност да стане негова жертва. По същия начин, колкото лицето е по-малко в състояние да докаже, че е лично засегнато, толкова повече насилието следва да бъде тежко и всеобщо, за да може то да получи исканата субсидиарна закрила.

38. В крайна сметка единствено това тълкуване позволява да се постигне първостепенната цел на Директивата. Всяка друга възможност би довела до неоправдана дискриминация между лицата, търсещи убежище, по отношение на закрилата, която биха могли да получат. Би се стигнало до абсурдния резултат колкото по-безогледно е насилието, и съответно по-голям брой лица са застрашени от посегателства срещу живота и личността си, толкова по-слаба да е общостната закрила. В действителност, ако се приеме, че индивидуалната връзка изисква лицето да е застрашено поради негови присъщи характеристики дори в случай на безогледно насилие с такава тежест, че индивидуалната опасност за лицата от дадена територия е по-висока от тази за лицата,

търсещи статут на бежанец, закрила биха получили само последните, въпреки че са от територия, на която нарушаването на основните им права не е толкова съществено и насилието не е така „безогледно“. С други думи закрилата, предоставяна по силата на Директивата, би зависела от отговора на въпроса дали лицето е дискриминирано или не по отношение на основните му права, но не би зависела от степента на заплахата за основните му права. Това би означавало, че самата цел на статута на бежанец е да бъдат закриляни дискриминираните във връзка с определени основни права лица, но не и закрилата на други лица — жертви на подобни и дори по-тежки нарушения на същите основни права, доколкото тези нарушения са всеобщи.

39. Ще посоча накрая, че най-новата практика на Европейския съд по правата на човека¹³, от която следва, че в положение на безогледно насилие едно лице може да получи международна закрила, ако обаче докаже, че е индивидуално засегнато поради специфични характеристики, не засяга субсидиарната закрила, а има предвид предоставянето на статут на бежанец. В допълнение преследваната от този съд цел всъщност е да разшири закрилата, предоставяна по силата на член 3 от ЕКПЧ, спрямо лицата, заплашени от изтезания и нечовешко или унижително отношение. Следователно да се ограничава международната закрила на лицата, търсещи убежище, изглежда не само в противоречие с практиката на Съда в Страсбург, но също така е и трудно да бъдат транспонирани условията, които

13 — Решение по дело Salah Sheekh срещу Нидерландия, посочено по-горе, точка 148.

в действителност са приложими само по отношение на молбите за предоставяне на статут на бежанец, от гледна точка освен това единствено на член 3, а понякога на член 2 от ЕКПЧ.

да се уверят в едновременното изпълнение на тези условия.

40. В заключение член 15, буква в) от Директивата следва да се тълкува като предоставящ субсидиарна закрила, ако засегнатото лице докаже, че е подложено на реална опасност от заплахи срещу живота или личността му в случаите на въоръжен вътрешен или международен конфликт поради безогледно насилие с такава тежест, че представлява непременно вероятна и сериозна заплаха за това лице. Националните юрисдикции трябва

41. В допълнение от гледна точка на тежестта на доказване това предполага, че индивидуалният характер на заплахата не трябва да бъде толкова усърдно доказван от гледна точка на член 15, буква в) от Директивата, както от гледна точка на букви а) и б) от същия член. Въпреки това тежестта на насилието следва да бъде убедително установена, така че да не съществува никакво съмнение за едновременно недискриминационния и тежък характер на насилието, насочено срещу лицето, търсещо субсидиарна закрила.

III — Заключение

42. В заключение на поставените преюдициални въпроси следва да се отговори по следния начин:

„1) Член 15, буква в) от Директива 2004/83/ЕО на Съвета от 29 април 2004 година относно минималните стандарти за признаването и правното положение на гражданите на трети страни или лицата без гражданство като бежанци или като лица, които по други причини се нуждаят от международна закрила,

както и относно съдържанието на предоставената закрила, трябва да се тълкува в смисъл, че предоставя субсидиарна закрила, ако засегнатото лице докаже, че е подложено на реална опасност от заплахи срещу живота или личността му в случаите на въоръжен вътрешен или международен конфликт поради безогледно насилие с такава тежест, че представлява непременно вероятна и сериозна заплаха за това лице. Националните юрисдикции трябва да се уверят в едновременното изпълнение на тези условия.

- 2) В допълнение от гледна точка на тежестта на доказване това предполага, че индивидуалният характер на заплахата не трябва да бъде толкова усърдно доказван от гледна точка на член 15, буква в) от Директивата, както от гледна точка на букви а) и б) от същия член. Въпреки това тежестта на насилието следва да бъде убедително установена, така че да не съществува никакво съмнение за едновременно недискриминационния и тежък характер на насилието, насочено срещу лицето, търсещо субсидиарна закрила.“